

Sinteza ședinței plenare a Parlamentului din 27 iunie 2024

Asigurarea transparenței decizionale a ședințelor Parlamentului rămâne a fi o provocare pentru legislativ, întrucât, și la ultima întâlnire a deputaților, acest aspect a fost în mare parte ignorat. Din totalul de proiecte dezbătute și supuse votului, transparența decizională a fost afectată în cazul a 53% dintre acestea (8 din 15 proiecte).

Pe ordinea de zi bisăptămânală a ședințelor plenare ale Parlamentului din 27 iunie – 5 iulie au fost incluse 19 subiecte, dintre care 15 au fost votate. În debutul ședinței, majoritatea parlamentară a propus trei modificări la ordinea de zi (1 propunere de includere a unui subiect, 2 propuneri de excludere), iar pe parcursul ședinței, președintele Parlamentului a propus includerea unui proiect de hotărâre pe ordinea de zi. În același timp, opoziția parlamentară a cerut audierea Ministrului Culturii, Ministrului Educației și

Cercetării, dar și excluderea de pe ordinea de zi a unui proiect de lege. Niciuna dintre solicitările opoziției nu a întrunit numărul necesar de voturi pentru a fi modificată ordinea de zi.

Transparența decizională a fost afectată în cazul a opt proiecte de acte normative, dintre care doar un proiect avea regim de examinare în mod prioritar. Nerespectarea termenului prevăzut pentru prezentarea recomandărilor părților interesate a fost constatată în cazul unui proiect de lege, iar în cazul a opt proiecte de acte normative nu au fost solicitate sau acordate sau publicate unele acte aferente proiectelor de acte normative, inclusiv nu au fost publicate două proiecte de hotărâre votate în această ședință plenară. Și de această dată, cel puțin patru rapoarte ale comisiilor permanente au fost publicate pe pagina web a Parlamentului în ziua ședinței, fie în timpul examinării proiectelor sau chiar ulterior votării.

În final, precizăm că, Parlamentul a continuat exercitarea controlului parlamentar prin audierea Raportului Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023. Dezbaterile asupra acestui raport au durat peste două ore, acest subiect fiind cel mai discutat în cadrul ședinței din 27 iunie.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga
Comunicatoare
Asociația Promo-LEX
Tel: +373 68 800 827

”Platforma de Solidaritate Civică” prezintă a cincea măsurare anuală a indicelui de interzicere a torturii

Grupul de lucru împotriva torturii prezintă rezultatele Măsurării indicelui de interzicere a torturii pentru anul 2023 în șapte țări din regiunea OSCE: Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Moldova, Rusia și Ucraina, fiind cea de-a cincea măsurare. Datele sintetizate arată o dinamică atât a

îmbunătățirii, cât și a deteriorării situației.

	Armenia	Belarus	Kazahstan	Kârgâzstan	Moldova	Rusia	Ucraina
2019	93,77	-94,2	-3,04	9,45	121,26	0,81	107,83
2020	104	-70,1	27,25	23,08	122,21	-27,97	161,1
2021	84,08	-92,8	107,17	31,42	161,5	-26,64	145,57
2022	111,57	-95,02	120,44	34,75	144,49	21,58	121,02
2023	131,53	-93,83	132,51	80,36	128,91	21,61	92,02

Valoarea indicelui în Republica Moldova și Ucraina a scăzut ușor. În Indexul pentru Moldova pentru 2023, disponibilitatea informațiilor privind numărul de plângeri de tortură și statisticile judiciare a scăzut, la fel ca și evaluarea eficacității monitorizării video în locurile de detenție. În cazul Ucrainei, acest lucru se datorează absenței informațiilor privind numărul de plângeri de tortură în domeniul public pentru prima dată din anul 2019, ceea ce reprezintă o consecință a războiului. Cu toate acestea, este important de menționat că, chiar și în astfel de condiții extraordinare, Ucraina depune eforturi pentru a îmbunătăți calitatea statisticilor judiciare.

Indicele de interzicere a torturii în Moldova a atins un nivel maxim în 2021, în principal datorită creșterii indicatorilor de evaluare a activității mecanismului de stat de răspuns la tortură și eficacității sporite a supravegherii video în prevenirea torturii. În continuare, din păcate, eficacitatea mecanismului de stat pentru a răspunde la tortură a început să scadă. Acesta a fost principalul factor care a contribuit la scăderea indicelui în țară.

Belarus și Rusia continuă să fie liderii negativi.

Indicele pentru Rusia, după un salt pozitiv în 2022 cauzat de incriminarea torturii în Codul penal, a rămas practic neschimbat. Acest lucru nu face decât să confirme teza de anul trecut a experților ruși conform căreia lupta eficientă împotriva torturii nu se limitează la introducerea de sancțiuni în Codul penal. Ea trebuie să fie însoțită de măsuri

eficiente de înregistrare a rapoartelor de tortură, de investigarea calitativă a acestora și de urmărirea penală ulterioară a tuturor celor responsabili. Experții nu văd nicio schimbare în ceea ce privește reducerea practicii torturii sau îmbunătățirea calității anchetării cazurilor de tortură.

Dinamica indicelui de interzicere a torturii în Belarus a fost influențată în principal de clarificarea parametrilor indicelui după măsurarea pilot din 2019 și de deteriorarea suplimentară în 2021 a indicatorilor care evaluează nivelul de incriminare a torturii în legislația din Belarus și gradul de impact al supravegherii video în locurile de detenție asupra prevenirii torturii. În ultimii doi ani, indicele Belarus a fost aproape invariabil scăzut.

În dinamica indicelui de interzicere a torturii pentru Armenia, rolul principal a fost jucat de indicatorii care evaluează gradul de eficacitate al răspunsului statului la tortură. În anul 2023, a avut loc o îmbunătățire a situației statisticilor judiciare.

Creșterea constantă a indicelui privind interzicerea torturii în Kazahstan a fost asigurată de măsurile luate de stat pentru a răspunde la cazurile de tortură, pentru a asigura supravegherea video în locurile de detenție și pentru a specifica normele naționale care incriminează tortura.

În Kârgâzstan, creșterea indicelui pe parcursul a cinci ani s-a datorat îmbunătățirii situației cu ajutorul supravegherii video în locurile de detenție și al furnizării de garanții procedurale.

„Eradicarea torturii și tratamentului inuman în Republica Moldova necesită o abordare integrată și detaliată. Modernizarea infrastructurii penitenciare ar trebui să fie prioritară pentru a asigura condiții adecvate și sigure pentru deținuți, alături de intensificarea formării continue a personalului penitenciar pentru promovarea unor practici

respectuoase și profesionale. Monitorizarea independentă și transparentă a instituțiilor penitenciare este esențială pentru identificarea și prevenirea abuzurilor, consolidând respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate”, menționează consiliera juridică a Asociației Promo-LEX, Diana Mazniuc.

Indicele interzicerii torturii este un instrument unic de evaluare a caracterului complet al punerii în aplicare a interzicerii torturii, dezvoltat de Grupul de lucru în anul 2020. Acesta a fost pilotat în 8 țări din regiunea OSCE, pe baza datelor din 2019. Indicele a fost calculat pentru fiecare țară și a inclus evaluări ale mecanismului de stat pentru a răspunde la tortură, controlul judiciar, existența normelor în legislația națională care interzic tortura, nivelul garanțiilor procedurale care funcționează pentru a preveni tortura, mecanismele și mijloacele de prevenire a torturii care funcționează în țară și măsura în care statul a adoptat angajamentele internaționale privind interzicerea torturii.

Indicele pentru Republica Moldova a fost realizat în baza informațiilor colectate de Asociația Promo-LEX.

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2023: dependență în creștere

de alocațiile de la bugetul de stat și cheltuieli neraportate

Asociația Promo-LEX a prezentat astăzi raportul privind „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2023”. Documentul conține rezultatele monitorizării civice a finanțelor partidelor politice prin prisma activităților desfășurate în anul 2023. Evenimentul a întrunit reprezentanți ai instituțiilor statului: Parlament, CEC, Serviciul Fiscal de Stat, Centrul Național Anticorupție, Curtea Constituțională, Curtea de Conturi, reprezentanți ai partidelor politice, ai organizațiilor societății civile, dar și ai partenerilor de dezvoltare.

Potrivit raportului prezentat, anul 2023 a fost marcat de

intrarea în vigoare a noilor prevederi legale relevante finanțării partidelor politice. Cele mai importante modificări au vizat interzicerea organizării de către partidele politice a actelor de caritate (filantropice) sau de sponsorizare; micșorarea plafonului donațiilor ce pot fi efectuate în numerar până la un salariu mediu pe economie; excluderea limitei de 3 salarii medii pe economie în cazul donațiilor efectuate de cetățenii cu venituri obținute în străinătate, etc.

În premieră pentru Republica Moldova un partid politic a fost scos în afara legii, după ce Curtea Constituțională a declarat Partidul Politic Șor drept neconstituțional, ceea ce a dus la radierea acestuia din registrul de stat al partidelor politice.

În procesul de monitorizare am constatat că, în premieră pentru Republica Moldova, au fost activizate resursele și eforturile organelor de investigație, pentru verificarea finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. Astfel, au fost inițiate mai multe cauze penale pentru falsificarea rapoartelor financiare ale partidelor politice, precum și pentru acceptarea cu bună știință a finanțării partidului politic din partea unui grup criminal organizat.

Raportarea veniturilor partidelor politice

Promo-LEX a constatat că SSI „Control financiar”, care este principalul instrument utilizat pentru raportarea financiară, a funcționat cu deficiențe. Acest fapt a avut un impact negativ asupra prezentării rapoartelor financiare, în termen și în formatul stabilit, atât pentru primul semestru, cât și în cazul raportării anuale

Pentru 2023, 75% din formațiunile politice au prezentat rapoartele financiare anuale. Respectiv, pentru primul semestru au fost prezentate rapoarte în proporție de 92 la sută și 87% pentru semestru II. Termenele limită de raportare

sunt: 15 iulie pentru primul semestru, 15 ianuarie pentru al doilea semestru și 31 martie pentru rapoartele anuale.

În perioada de referință, din 61 partide politice înregistrate, doar 34 dintre acestea au declarat venituri, valoarea totală fiind de 54,9 mil. de lei. Alte 22 formațiuni au raportat "zero" lei venituri. Cele mai multe venituri au fost raportate de PAS (41%), PSRM (18%), PSDE (9%), PCRM (7%), PN și PPPDA (a câte 6%).

Și de această dată am constatat o creștere a dependenței partidelor politice de sursele publice de finanțare – în proporție de 84%, cu 2 la sută în plus față de 2022. Venituri din alocațiile de la bugetul de stat au fost raportate de 23 de partide politice, valoarea totală a acestora fiind de 45,7 mil. de lei. Cele mai multe au revenit PAS (41%), PSRM (22%), PSDE (11%), PN și PPPDA (a câte 7%). În cazul a 10 partide, aceasta a fost unica sursă de venit. Pentru comparație, la nivelul Uniunii Europene, coraportul veniturilor partidelor din bugetul public și din surse private este de 65% la 35% (în democrațiile mai noi din Europa de Est) și de 55% la 45% (în democrațiile consolidate).

„Republica Moldova a depășit cu mult media există la nivelul Uniunii Europene. Tendința respectivă este una îngrijorătoare în contextul în care majoritatea formațiunilor politice par să nu depună efort în atragerea susținerii financiare din partea cetățenilor. Vedem necesară creșterea eforturilor partidelor politice pentru implicarea și responsabilizarea politică a cetățenilor, ceea ce va contribui inclusiv la diversificarea surselor de finanțare a activităților partidului. În acest sens, ar putea fi examinată posibilitatea revizuirii condițiilor de acordare a alocațiilor de la bugetul de stat în funcție de volumul veniturilor acumulate de partide din sursele private”, a menționat Mariana Focșa, analistă a finanțelor, Asociația Promo-LEX.

Din donații financiare au raportat venituri 18 partide,

valoarea totală fiind de 4,8 mil. de lei. În funcție de sursele de venit declarate, 90% din donații ar fi fost efectuate din salarii, 5% – din pensii, 3% – de la persoane șomere, iar 1% – din burse și ajutoare sociale. În context, doar 19% din totalul donațiilor efectuate de persoanele fizice au depășit valoarea de 3 salarii medii lunare pe economie, urmând a fi verificate de către CEC.

Estimările Promo-LEX privind cheltuielile neraportate ale partidelor politice

Promo-LEX a identificat mai multe categorii de cheltuieli în baza cărora estimările Asociației diferă, în unele cazuri semnificativ, de informația din rapoartele prezentate la CEC. Amintim că, în procesul de monitorizare civică, Promo-LEX estimează cheltuielile partidelor pentru activitățile de promovare politică și le compară cu cele declarate la CEC.

În anul 2023 au fost observate peste 2.500 de activități de promovare politică organizate de 24 de partide, precum și 38 activități politice desfășurate de ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor. Acestea vizau distribuirea de materiale de informare politică, activități statutare ale partidelor și deplasări în țară. Cele mai multe au fost raportate pentru PAS, PSRM, ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor și PR și CUB.

Astfel, Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate de cel puțin 20,3 mil. de lei de către 24 de partide și formațiunea fără statut juridic ex-PPȘ/Echipa Ilan Șor. Dintre acestea, aproape 17 mil. de lei (82%) au fost estimate pentru ex-PPȘ și sateliții acestuia – ȘANSĂ și PR. Cele mai multe cheltuieli estimate au fost pentru organizarea evenimentelor de promovare politică (46%), pentru presă și materiale promoționale (20%) și pentru locațiunea/întreținerea sediilor (18%).

În cadrul evenimentului, Promo-LEX a formulat mai multe recomandări în adresa instituțiilor statului, dar și a partidelor politice.

„O recomandare specifica pentru Parlament se referă la evaluarea ex-post juridică și de impact a cadrului legal nou relevant finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. Venim cum recomandarea de a fi reglementată finanțarea politică și electorală de către părți terțe. Comisiei Electorale Centrale recomandăm publicarea sistematică a informației privind inițierea proceselor contravenționale în exercitarea atribuției de supraveghere și control al finanțelor partidelor politice pentru sporirea transparenței, dar și extinderea criteriilor care vor sta la baza verificărilor donațiilor în susținerea partidelor politice, nu doar a donațiilor ce depășesc trei salarii medii pe economie”, a precizat Mihaela Duca-Angelici, șefa echipei de analiză și cercetare, Asociația Promo-LEX.

Raportul privind „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2023” poate fi accesat [aici](#).

În perioada 26 iulie 2016 – 31 martie 2025, Asociația Promo-LEX implementează programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). În cadrul acestui proiect, Asociația și-a propus monitorizarea finanțării partidelor politice, în speță, prin prisma observării și estimării costurilor activităților desfășurate de acestea, precum și a raportării finanțelor partidelor către organul mandatat – CEC.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Solicitare de intervenție pentru eliberarea și protecția jurnalistului Timofei Iliușin în regiunea transnistreană

Promo-LEX își exprimă profunda îngrijorare față de reținerea jurnalistului Timofei Iliușin în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Iliușin, jurnalist al publicației independente SOTAvision, a fost reținut de către angajații așa-zisului „Minister al Securității” din regiune în timp ce se afla acolo pentru a realiza un material jurnalistic.

Timofei Iliușin a contactat redacția SOTAvision în seara zilei de 24 iunie 2024, avertizând că riscă să fie arestat. Conform publicației, jurnalistul se afla în regiunea transnistreană pentru a documenta și raporta despre încălcările drepturilor omului și persecuțiile politice din zonă. Anterior, Iliușin a fost declarat indezirabil în regiunea transnistreană în anul 2023, fără a i se oferi un motiv clar.

Timofei Iliușin a solicitat azil politic în Republica Moldova în aprilie 2023, ca urmare a presiunilor politice din Rusia. Înainte de aceasta, el a părăsit Rusia în iunie 2022, după ce a fost reținut pentru organizarea unui miting anti-război. De asemenea, Iliușin a fost supus hărțuirilor și presiunilor din partea autorităților ruse, inclusiv intimidării membrilor familiei sale.

Promo-LEX a solicitat intervenția urgentă a Guvernului Republicii Moldova pentru:

1. **Eliberarea imediată a jurnalistului Timofei Iliușin**, dacă acesta se mai află în detenție.
2. **Inițierea procedurilor legale** pentru a pedepsi persoanele responsabile de reținerea arbitrară a jurnalistului.
3. **Asigurarea protecției drepturilor omului și a libertății presei** în regiunea transnistreană.

„Este esențial ca autoritățile să acționeze rapid pentru a proteja drepturile fundamentale ale lui Timofei Iliușin și pentru a demonstra angajamentul Republicii Moldova față de libertatea presei și drepturile omului,” a declarat Vadim Vieru, avocat, Director de Program în cadrul Asociației Promo-LEX.

Promo-LEX face un apel către organizațiile internaționale și reprezentanțele diplomatice să se implice activ în acest caz și să sprijine eforturile de eliberare și protecție a jurnalistului.

Promo-LEX este o organizație non-guvernamentală dedicată promovării și apărării drepturilor omului, democrației și statului de drept în Republica Moldova și în regiunea transnistreană. Organizația are o experiență vastă în reprezentarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului la nivel național și internațional.

Pentru mai multe informații, vă rugăm să contactați:

Vadim Vieru

e-mail: vadim.vieru@promolex.md

tel: 068017507

Avocat, Director de Program, Promo-LEX

Deținuții cu tulburări mintale și dizabilități: o provocare majoră pentru sistemul penitenciar

Interviu

Promo-LEX
Promovarea democrației și a drepturilor omului

Deținuții cu tulburări mintale și dizabilități: o provocare majoră pentru sistemul penitenciar

26.06.2024

Nicoleta Hriplivii

Avocată, Promo-LEX

Diana Mazniuc

Consilieră juridică, Promo-LEX

www.promolex.md

În evaluările anterioare ale conformității Republicii Moldova cu prevederile Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, aspectele legate de dizabilități și sănătatea mintală în mediul penitenciar nu au beneficiat de atenția necesară. Asociația Promo-LEX a transmis Comitetului ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități informații relevante și urgente referitoare la această problemă.^[1] Un aspect crucial menționat în raport este lipsa de abordare specifică în observațiile finale anterioare ale Comitetului privind asistența medicală pentru deținuții cu dizabilități

mentale și intelectuale, având în vedere importanța respectării articolelor 15, 17 și 25 din Convenție, care protejează drepturile deținuților la sănătate și integritate personală. Republica Moldova urmează să fie revizuită, cel mai probabil, în cadrul sesiunilor CRPD din toamna anului 2024, în urma cărora Comitetul va elabora o listă de întrebări și probleme adresate Guvernului. Data exactă a sesiunii nu a fost încă stabilită.^[2]

Serviciile de sănătate din instituțiile penitenciare au fost o preocupare constantă pentru mecanismele naționale, regionale și internaționale pentru drepturile omului și în cele mai dese cazuri, îngrijorările lor coincid. Recomandări privind îmbunătățirea accesului deținuților la servicii medicale, de sănătate mentală și psiho-socială au fost adresate, în repetate rânduri, Guvernului Republicii Moldova.

Comitetul ONU împotriva Torturii (CAT) a exprimat îngrijorarea sa față de calitatea îngrijirilor medicale în instituțiile penitenciare, care potrivit acestora este insuficientă. Comitetul a subliniat că personalul ne-calificat furnizează servicii medicale deținuților, că deținuților le este complicat să obțină asistență medicală privată sau să fie trimiși la specialiști externi atunci când este necesar, că nevoile deținuților cu dizabilități și ale celor care necesită servicii de sănătate mintală și psihosociale nu pot fi adecvat satisfăcute.

De asemenea, Comitetul a criticat faptul că personalul medical din sistemul penitenciar nu este independent față de administrația închisorii, ceea ce contravine articolelor 2, 10 și 11 ale Convenției ONU împotriva Torturii.

În lumina acestor constatări, Comitetul a făcut următoarele recomandări: **transferarea responsabilității unităților medicale penitenciare de la Ministerul Justiției la Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; asigurarea afilierii Penitenciarului nr. 16 – Pruncul la Ministerul Sănătății;**

intensificarea eforturilor pentru îmbunătățirea îngrijirii medicale în instituțiile penitenciare, inclusiv prin angajarea unui număr adecvat de personal medical calificat și asigurarea formării lor conform Protocolului de la Istanbul; stabilirea și implementarea unor reguli pentru facilitarea cererilor deținuților pentru asistență medicală privată și pentru trimerile către servicii specializate externe, asigurând, în același timp, satisfacerea nevoilor deținuților cu dizabilități în mediul penitenciar; adoptarea măsurilor necesare pentru asigurarea planurilor de tratament individualizate și aprovizionarea cu medicamente pentru pacienții psiho-neurologici, inclusiv medicamente anti-psihotice.

Comitetul ONU pentru Drepturile Omului de asemenea a atras atenția asupra deficiențelor din sistemul medical penitenciar din Republica Moldova, în cadrul sesiunii sale din iulie 2023. Acesta a solicitat clarificări cu privire la deficiențele de personal, în special în domeniul medical și la calitatea generală a îngrijirilor medicale în detenție. Printre problemele semnalate s-au numărat **utilizarea personalului necalificat pentru furnizarea serviciilor medicale, accesul limitat la îngrijiri medicale private și la specialiști externi, precum și îngrijirea insuficientă a deținuților cu dizabilități sau probleme de sănătate mintală în sistemul penitenciar.** Comitetul a subliniat, de asemenea, probleme legate de calitatea serviciilor medicale la Penitenciarul nr. 16 – Pruncul și a exprimat îngrijorări cu privire la independența personalului medical față de administrația penitenciară.

Comitetul a subliniat necesitatea unor schimbări sistemice, inclusiv reforme politice și o creștere a finanțării, pentru a aborda eficient aceste probleme critice. Accentul general este pus pe crearea unui mediu penitenciar mai uman și respectuos al drepturilor, în concordanță cu standardele internaționale de drepturile omului.

Incidența ridicată a tulburărilor mintale și de comportament printre deținuți

Conform informațiilor furnizate de Direcția Medicală a Administrației Naționale a Penitenciarelor, tulburările mintale ocupă primul sau al doilea loc în structura morbidității, cu aproximativ 3.000 de diagnoze înregistrate anual. Această cifră trebuie evaluată în raport cu numărul total de persoane aflate în detenție: în anul 2022 – 6.084 persoane, iar în anul 2023 – 5695 persoane.

În ciuda faptului că sistemul penitenciar oferă servicii ambulatorii în secțiile medicale ale fiecărui penitenciar, servicii medicale staționare în Penitenciarul nr. 16 – Pruncul și servicii medicale externe în baza unor contracte furnizate de Spitalul Clinic de Psihiatrie și Spitalul de Psihiatrie Bălți, există lacune semnificative în abordarea și tratamentul deținuților:

- **Secția de psiho-neurologie a Penitenciarului 16 – Pruncul are o capacitate de tratament pentru doar 36 de pacienți, sub supravegherea unui singur psihiatru (la situația ianuarie 2024).**
- **Unele secții medicale din penitenciare se confruntă cu deficit de personal, având mai multe poziții vacante pentru psihiatri.**

Statistica tulburărilor mintale în penitenciare pentru anii 2022 și 2023 reflectă o realitate tristă

În anul 2022, în Republica Moldova au fost înregistrate 2855 de cazuri de tulburări mintale și de comportament la deținuți, dintre care 13 cazuri au implicat minori. În anul 2023, numărul total de cazuri a crescut semnificativ, ajungând la 3818 cazuri. Aceasta reprezintă o creștere de aproximativ 34% față de anul precedent, evidențiind o agravare alarmantă a stării de sănătate mintală în rândul populației penitenciare.

Creșterea considerabilă a numărului de cazuri subliniază

necesitatea urgentă a unor măsuri adecvate și eficiente pentru a aborda și gestiona problemele de sănătate mintală în penitenciarele din Republica Moldova.

Este imperativ să intensificăm eforturile pentru a îmbunătăți accesul la servicii de sănătate mintală, să dezvoltăm programe cuprinzătoare de educație și sensibilizare pentru a combate stigmatizarea și să investim considerabil în formarea și dezvoltarea specialiștilor în sănătate mintală. Colaborarea strânsă între instituțiile medicale este esențială pentru a crea un sistem de suport robust, capabil să răspundă eficient și prompt nevoilor complexe ale persoanelor afectate de tulburări mintale și de comportament. Acțiunea imediată și coordonată este crucială pentru a transforma aceste statistici alarmante și pentru a îmbunătăți semnificativ calitatea vieții tuturor cetățenilor.

Incidența tulburărilor mintale alăturată problemelor de sistem

Unele probleme identificate de Promo-LEX au fost raportate Comitetului ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în speranța că vor fi abordate la următoarea sesiune:

- **Prevalența crescută a afecțiunilor mintale în detenție:** categoriile cele mai frecvente sunt tulburările mentale organice, tulburările afective (de dispoziție) și cele neurotice, subliniind nevoia unor servicii specializate de sănătate mintală în penitenciare. Numărul total de cazuri în ultimii 5 ani este unul constant, ceea ce sugerează că sănătatea mintală a deținuților reprezintă o problemă sistemică și gravă.
- **Vulnerabilitatea și pericolele violenței pentru deținuții cu dizabilități sau tulburări mintale:** această categorie de deținuți se confruntă cu dificultăți suplimentare în sistemul penitenciar, fiind expuși la abuzuri și violență, ceea ce accentuează vulnerabilitatea lor în fața subculturii criminale și a

condițiilor de detenție.

- **Infrastructură medicală deficitară:** capacitatea limitată de tratament în departamentul de psihoneurologie al Penitenciarului nr. 16 și numărul insuficient de psihiatri din secțiile medicale ale penitenciarelor indică o infrastructură medicală subdimensionată. Aceasta reprezintă o problemă majoră, având în vedere gravitatea și complexitatea cazurilor de tulburări mintale și comportamentale.
- **Buget insuficient:** alocarea bugetară scăzută pentru serviciile medicale externe, cum ar fi cele ale Spitalului Clinic Republican de Psihiatrie (14.408,7 lei în 2021 și 21.517 lei în 2022), reflectă o subfinanțare pentru asistența medicală specializată necesară deținuților cu tulburări mintale.
- **Deficit acut de specialiști:** numărul insuficient de psihiatri și al altor specialiști în sănătate mintală din penitenciare evidențiază o problemă sistemică în ceea ce privește resursele umane. Această lipsă afectează capacitatea sistemului de a oferi îngrijiri adecvate deținuților cu nevoi specifice de sănătate mintală.

În acest context stringent, sistemele penitenciare trebuie să dezvolte și să implementeze strategii eficiente pentru a proteja deținuții afectați de dizabilități mintale și de comportament. Este esențială adoptarea unei abordări multidisciplinare, care să includă instruirea continuă a personalului de custodie în domeniul sănătății mintale și al dizabilităților, îmbunătățirea accesului acestora la suport și servicii specializate de sănătate mintală, precum și implementarea unor mecanisme robuste de raportare a abuzurilor, menite să protejeze victimele de violență. Este evident că investițiile sporite în resurse umane și financiare sunt cruciale pentru îmbunătățirea condițiilor din sistemul penitenciar, asigurând o îngrijire adecvată și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor cu tulburări mentale.

Reformele în acest sens nu numai că ar îmbunătăți calitatea vieții deținuților afectați, dar ar contribui și la reducerea recidivei și la reintegrarea acestora în societate după eliberare.

Incidența ridicată a automutilărilor, tentativelor de suicid și suicidelor în detenție

Datele statistice furnizate de Administrația Națională a Penitenciarelor subliniază gravitatea problemelor de sănătate mintală în sistemul penitenciar și necesitatea urgentă de a aborda aceste probleme prin îmbunătățirea serviciilor de sănătate mintală, instruirea adecvată a personalului și crearea unui mediu mai favorabil și sigur pentru deținuți.

Analiza datelor referitoare la cazurile de auto-mutilare, tentative de suicid și sinucideri în sistemul penitenciar din Republica Moldova pentru anul 2022 și anul 2023 indică o situație profund îngrijorătoare.

Cazuri de suicid:

- 2022 – 4 cazuri
- 2023 – 5 cazuri

Cazuri de tentativă de suicid:

- 2022 – 23 cazuri
- 2023 – 19 cazuri

Cazuri de auto-mutilare:

- 2022 – 782 cazuri
- 2023 – 614 cazuri

Cu toate că numărul de auto-mutilări și tentative de suicid a scăzut în dinamică în ultimii trei ani, acesta rămâne încă destul de ridicat pentru a susține că situația se îmbunătățește. Numărul de sinucideri rămân la cote alarmante. Aceasta subliniază o criză profundă în gestionarea sănătății

mentale a deținuților și evidențiază o problemă sistemică. În ciuda eforturilor parțiale de intervenție, cifrele persistente arată o nevoie urgentă de reformă și de investiții considerabile în resursele de sănătate mintală disponibile în sistemul penitenciar.

Aceste date nu doar reflectă condițiile de detenție tensionate și lipsa de suport emoțional adecvat, dar și o criză în furnizarea de servicii de sănătate mentală închisorilor. Lipsa de personal instruit și de programe eficiente de sănătate mintală subminează eforturile de a asigura un mediu sigur și uman în penitenciare.

Pentru a aborda această criză într-un mod concludent, este esențială o revizuire profundă a politicilor existente și o reformă structurală a sistemului de sănătate mintală în penitenciare.

Mecanisme inadecvate de evaluare pentru deținuții cu tulburări mintale și comportamentale

Asociația Promo-LEX a solicitat Administrației Naționale a Penitenciarelor informații detaliate cu privire la existența unui proces standardizat sau a unui mecanism specific destinat identificării și evaluării nevoilor speciale ale deținuților cu diverse tipuri de dizabilități, inclusiv cele care nu sunt strict locomotorii – fizice, mintale, intelectuale, senzoriale sau combinații ale acestora.

În răspunsul său, Administrația Națională a Penitenciarelor a menționat că se iau măsuri pentru evaluarea nevoilor deținuților la sosirea acestora în instituțiile penitenciare, inclusiv un proces de examinare clinică și paraclinică conform Regulamentului privind acordarea asistenței medicale, aprobat de Ministrul Justiției prin Ordinul nr. 343 din 29 decembrie 2022.

Totuși, abordarea generală a evaluării, care se concentrează pe aspecte clinice generale, nu este adecvată pentru a

satisface nevoile complexe și unice ale deținuților cu dizabilități mintale și comportamentale.

Deși există mențiuni despre un Plan individual de resocializare și un fișier individual de identificare, aceste documente nu sunt suficient de adaptate pentru a gestiona provocările specifice ale deținuților cu astfel de probleme.

De exemplu, reglementările curente oferă o prezentare generală a aspectelor legate de dizabilități și condițiile de viață, dar nu include detalii suficiente pentru a aborda nevoile complexe ale deținuților cu tulburări mentale și comportamentale.

În plus, lipsa unui mecanism clar și detaliat pentru evaluarea și satisfacerea nevoilor acestor deținuți indică o lacună semnificativă în capacitatea sistemului penitenciar de a oferi îngrijire adecvată.

Astfel, este crucial să se dezvolte mecanisme standardizate și practice care să identifice, evalueze și abordeze, în mod corespunzător, nevoile specifice ale deținuților cu dizabilități și tulburări mintale sau comportamentale.

Adaptarea inadecvată a spațiilor penitenciare pentru deținuții cu diferite tipuri de dizabilități sau deficiențe

Administrația Națională a Penitenciarelor a implementat măsuri de acomodare în unele penitenciare, cum ar fi instalarea rampelor și a barelor de sprijin în Penitenciarele nr. 7-Rusca, nr. 13-Chișinău, nr. 16-Pruncul, nr. 17-Rezina și nr. 18-Brănești.

Totuși, Administrația nu a oferit detalii specifice despre modul în care facilitățile au fost adaptate pentru fiecare tip de dizabilitate identificat în statistici. Această lipsă de informații detaliate sugerează că spațiile penitenciare nu sunt adecvate pentru a satisface, în mod corespunzător, nevoile tuturor deținuților cu dizabilități, având în vedere

diversitatea acestora în detenție.

Administrația Națională a Penitenciarelor a afirmat că deținuții cu dizabilități sunt plasați în proximitatea unităților medicale sau în zone cu accesibilitate îmbunătățită către curțile de plimbare. Deși această măsură poate fi de ajutor, ea nu garantează accesul egal și integrarea completă a deținuților cu dizabilități în toate activitățile penitenciare.

În plus, dificultățile de implementare a unor măsuri necesare de adaptare, din cauza limitărilor infrastructurale și a restricțiilor bugetare pentru anul 2023, au amânat proiectele planificate. Aceasta indică o întârziere în îmbunătățirea condițiilor pentru deținuții cu dizabilități, reflectând o prioritate insuficientă acordată acestui grup vulnerabil.

În ceea ce privește angajarea deținuților ca asistenți personali, există îngrijorări legate de calitatea îngrijirii oferite, în contextul lipsei de formare profesională adecvată și a potențialelor conflicte de interese.

Acest aranjament poate crește riscul de abuzuri într-o subcultură criminală răspândită în instituțiile penitenciare din Republica Moldova, un aspect semnalat de structurile internaționale.

Rădăcina problemelor asistenței medicale în mediul penitenciar

În Republica Moldova, există două sisteme medicale distincte: unul public, sub autoritatea Ministerului Sănătății, și unul penitenciar, sub autoritatea Ministerului Justiției. Serviciile medicale din închisori includ, atât asistență ambulatorie, cât și de spitalizare, cu 16 secții medicale ambulatorii și Penitenciarul Nr. 16 – Pruncul care funcționează cu utilitate de spital.

Despre asistența medicală în penitenciare și provocările asociate am discutat și în alte publicații; pentru detalii,

consultați articolele precedente. [\[3\]](#) Problemele majore identificate în asistența medicală oferită în mediul penitenciar includ:

- Evaluarea și acreditarea serviciilor medicale au început în anul 2021, circa 14 secții medicale din penitenciare au fost acreditate. Deși era necesară o evaluare anuală a secțiilor medicale acreditate, aceasta nu a fost realizată în anii 2022 și 2023, contrar legislației. Pandemia COVID-19 a fost invocată ca motiv pentru întârziere, dar acest argument este nejustificat, având în vedere că alte evaluări au continuat.
- Funcționarea ilegală a Penitenciarului nr. 16 – Pruncul care activează fără autorizație sanitară și fără acreditare, ceea ce contravine legilor naționale în domeniul sănătății. Administrația Națională a Penitenciarelor a recunoscut lipsa resurselor pentru reconstrucția necesară obținerii autorizării. Nu există un calendar clar pentru inițierea procesului de obținere a autorizației sanitare și acreditării.
- Lipsa Normativelor de personalul medical. Nu există Normative aprobate pentru personalul medical în sistemul penitenciar. Normativele Ministerului Sănătății nu sunt aplicabile în penitenciare, ceea ce împiedică evaluarea necesarului de personal în funcție de volumul real de muncă și complexitatea sarcinilor.
- Contractele pentru servicii medicale specializate au fost reduse de la 19 instituții în 2021 la 17 în 2022 și 2023, cu sume de finanțare în scădere. Se ține a se menționa pentru acest aspect că nu există studii sau metodologii clare pentru evaluarea nevoilor medicale în sistemul penitenciar. Contractarea serviciilor medicale se bazează pe estimări din datele anterioare, nu pe analize structurate, ceea ce subliniază nevoia de planificare riguroasă și transparentă.

Recomandări sugerate pentru autorități privind serviciile

medicale în sistemul penitenciar

1. Dezvoltarea unui concept pentru reformarea serviciilor medicale în sistemul penitenciar și transferarea responsabilității pentru îngrijirea medicală în închisori de la Ministerul Justiției la Ministerul Sănătății.
2. Efectuarea evaluărilor anuale continue ale secțiilor medicale din instituțiile penitenciare acreditate de Agenția Națională de Sănătate Publică pentru a asigura respectarea standardelor de îngrijire medicală.
3. Asigurarea ca Penitenciarul nr. 16 să funcționeze în conformitate cu cadrul legal și medical, inclusiv reglementările privind îngrijirea sănătății.
4. Implementarea sistemelor avansate de securitate pentru protecția datelor medicale, inclusiv autentificare multifactorială și urmărirea automată a incidentelor.
5. Dezvoltarea unei metodologii standardizate pentru contractarea serviciilor medicale externe.
6. Crearea de mecanisme care să asigure utilizarea eficientă a resurselor în interesul pacientului deținut și identificarea motivelor pentru care fondurile alocate nu sunt utilizate în totalitate.

Articolul este realizat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al Republicii Federale Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău (Deutsche Botschaft Chișinău).

---

[1] „Raportul privind lista de probleme și întrebări sugerate de Promo-LEX înainte de raportare către Comitet ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități”, accesat la 18.06.2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCRPD%2FIC0%2FMDA%2F57239&Lang=en.

[2] „Rapoartele publicate de Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD)”, accesat la 18.06.2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=800&Lang=en

[3] „Sănătatea deținuților: schimbări necesare”, accesat la 18.06.2024, https://promolex.md/25018-sanatatea-detinutilor-schimbari-necesare/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR1t09-Kp00IoxxVtyxEm22T1GSAK_5W9ayjH6zyvfv00JYQaEINRnDQeD0_aem_ZmFrZWR1bW15MTZieXR

Cauza cetățenilor turci examinată din nou de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei

Cauza cetățenilor turci examinată din nou de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei

În cadrul celei de-a 1501-a ședințe a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, desfășurată în perioada 11-13 iunie 2024, s-au luat decizii importante cu privire la executarea hotărârii în cauza [Ozdil și alții v. Republica Moldova](#) (Cererea nr. 42305/18, numită și „cauza profesorilor turci”). Această cauză se referă la privarea ilegală, nejustificată și arbitrară de libertate a reclamanților și lipsa de respect pentru viața lor privată și de familie în urma transferului lor extralegal din Republica Moldova în Turcia, în septembrie 2018.

Comitetul de Miniștri a adoptat următoarele [decizii](#):

În ceea ce privește măsurile individuale:

1. A notat cu interes deciziile de a acorda statut de solicitant de azil reclamanților Riza Dogan, Mehmet Tüfekci și Mujdat Celebi.
2. A invitat autoritățile să continue eforturile pentru a obține informații de la autoritățile turce cu privire la situația actuală a reclamanților în Turcia și a încurajat insistent autoritățile să ia măsuri diplomatice necesare pentru a facilita întoarcerea reclamanților în Republica Moldova, dacă aceștia doresc acest lucru.

În ceea ce privește măsurile generale:

3. În contextul procedurilor penale împotriva fostului șef al Serviciului de Informații și Securitate (SIS) autoritățile au fost invitate să reconsidere, în conformitate cu Convenția, cererea de acordare a statutului de parte vătămată doamnei Tüfekçi, să furnizeze motivele pentru nedivulgarea unor documente din dosar și să indice măsurile de protecție puse în aplicare pentru a proteja interesele reclamanților în această situație, precum și să ofere informații actualizate despre rezultatul acestor proceduri penale.

4. Autoritățile au fost invitate să intensifice eforturile pentru a întreprinde acțiuni de investigație prompte, adecvate și complete pentru a elucida implicarea oricărui alți actori de nivel superior în evenimentele respective și să informeze despre progresul acestei anchete penale; au fost încurajate autoritățile turce să ofere asistență investigației, dacă este necesar.
5. Autoritățile au fost invitate să furnizeze o analiză comparativă a noului sistem de supraveghere a acțiunilor și competențelor SIS în raport cu cel anterior și să ofere informații despre funcționarea acestuia în practică, inclusiv despre sfera de autoritate și activitățile relevante ale organismelor de monitorizare; autoritățile au fost încurajate să se bazeze pe cooperarea cu Secretariatul Comitetului în acest exercițiu.
6. Autoritățile au fost încă o dată încurajate să trimită un mesaj clar de la cel mai înalt nivel politic cu privire la inacceptabilitatea absolută și toleranța zero față de detenția arbitrară și transferurile extralegale.
7. Autoritățile au fost invitate să furnizeze informații actualizate pe toate aceste teme până cel târziu la 15 ianuarie 2025.

Reamintim că recent Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) și Asociația Promo-LEX au transmis a [patra](#) lor comunicare către Comitetul de Miniștri privind măsurile întreprinse de autorități. Organizațiile au constatat că, deși cetățenii turci au fost eliberați din penitenciarele din Turcia, ei nu pot părăsi țara deoarece autoritățile turce le-au refuzat eliberarea de pașapoarte. În 2022, Comitetul de Miniștri a recomandat autorităților naționale aducerea în Moldova a cetățenilor turci pentru ispășirea pedepsei aplicate în Turcia, însă nu s-au întreprins măsuri serioase în acest sens. Investigațiile penale contra oficialilor implicați în „îndepărtarea” cetățenilor turci sunt tergiversate. De asemenea, sancțiunea aplicată de judecători unicei persoane

trase la răspundere, fostului director al SIS, a fost aproape de sancțiunea minimă, iar dosarul acestuia a fost secretizat, îngrădind dreptul victimelor de a participa în proces. Deși, în 2023, a fost adoptată o nouă legislație privind activitatea SIS, mecanismul de control parlamentar asupra activității acestuia nu a fost îmbunătățit substanțial.

Organizațiile au solicitat ca Comitetul de Miniștri să continue supravegherea executării cauzei Ozdil și alții sub procedură avansată.

Contact:

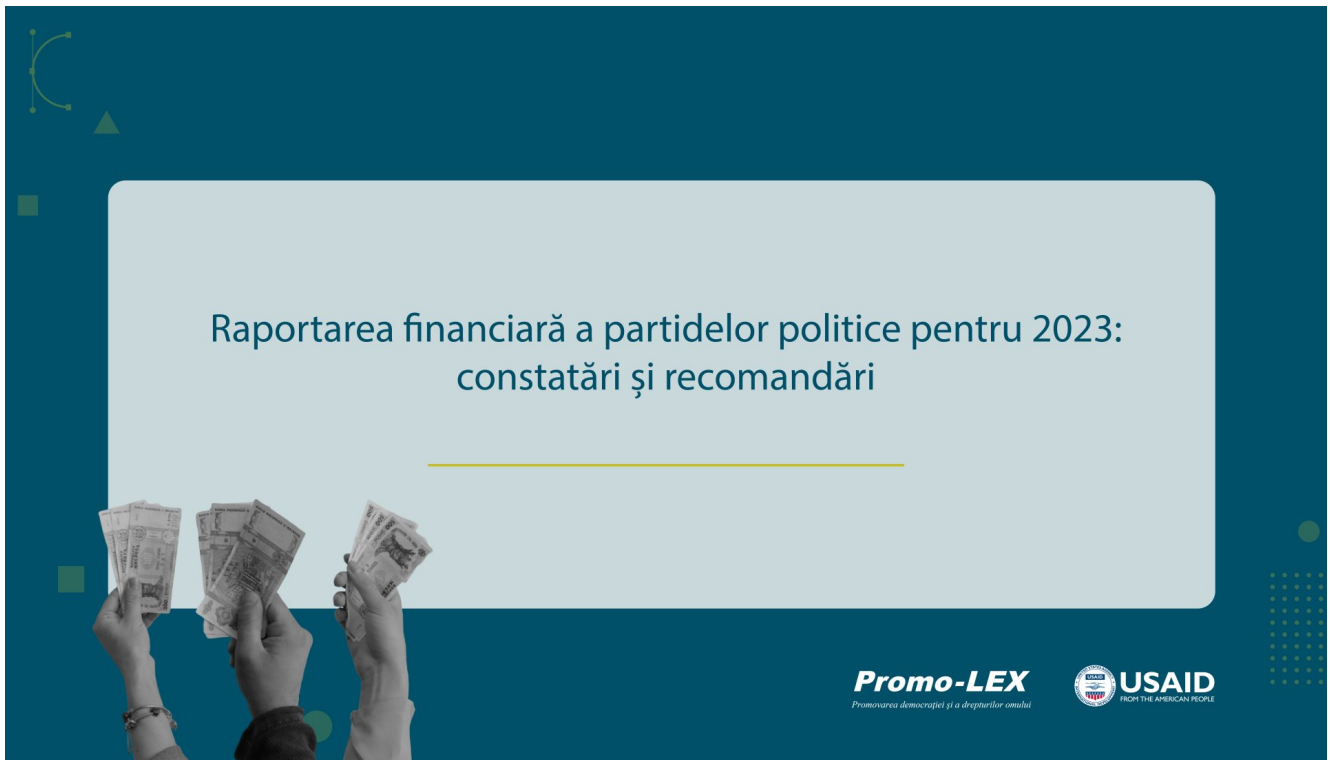
Vieru Vadim, Avocat, Director de Program
Asociația Promo-LEX,
Tel: 068017507;
Email: vadim.vieru@promolex.md

Goinic Daniel, Director de Program,
Centrul de Resurse Juridice din Moldova
Tel: 069389553
Email: daniel.goinic@crjm.org

Raportarea financiară a partidelor politice pentru 2023: constatări și

recomandări

Context

Partidele politice din Republica Moldova au obligația de a depune rapoarte semestriale și anuale privind gestiunea financiară, la Comisia Electorală Centrală (CEC) și Curtea de Conturi, conform prevederilor Legii privind partidele politice și a Regulamentului CEC privind finanțarea activității partidelor politice. Termenele limită sunt: 15 iulie pentru primul semestru, 15 ianuarie pentru al doilea semestru și 31 martie pentru rapoartele anuale. Raportarea se face electronic prin modulul SSI „Control financiar”.

Asociația Promo-LEX monitorizează finanțarea partidelor politice din anul 2016, prin prisma observării și estimării costurilor activităților desfășurate de acestea, precum și a raportării finanțelor partidelor de către organul mandatat – CEC. Constatările și recomandările Promo-LEX, pentru anul 2023, se vor regăsi în **raportul privind „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2023”, care urmează să fie prezentat în cadrul unui eveniment public,**

programat pentru data de 27 iunie 2024.

Asociația Promo-LEX a vizat în raportul de monitorizare toate partidele care au prezentat rapoarte financiare la CEC și/sau a căror activitate a fost observată de către monitorii Asociației. Volumul de informații analizate conține atât date calitative, cât și cantitative cu privire la subiectul finanțării partidelor politice pentru anul 2023.

În continuare, Asociația Promo-LEX și-a propus să reflecte unele date generale din documentul care urmează să fie prezentat publicului în data de 27 iunie.

Raportarea financiară pentru 2023

În 2023, raportarea financiară electronică a întâmpinat dificultăți tehnice. Aceste probleme au afectat atât perioada de raportare pentru primul semestru, cât și prezentarea raportului anual. Potrivit datelor colectate de analiștii Asociației Promo-LEX, pentru anul 2023 s-a constatat următoarea situație:

1. Pentru primul semestru, din totalul de 59 de partide politice înregistrate la ASP, au raportat 54 de formațiuni, iar cinci dintre acestea nu au depus rapoartele[1]. Pentru semestrul doi[2], au raportat 53 de partide, din totalul de 61 formațiuni politice înregistrate la ASP, iar opt dintre acestea nu au depus rapoartele. În ceea ce privește raportare anuală, din 61 de formațiuni politice, 45 de partide au depus rapoartele, iar 15 dintre acestea nu au îndeplinit această obligație.
2. În urma analizei în privința respectării termenelor și a formatului de prezentare, echipa Promo-LEX a constatat că 68% dintre partidele politice au prezentat rapoartele în termen (în format electronic). Pentru semestrul doi, raportarea în termen (în format electronic) a fost identificată pentru 69% dintre formațiunile politice,

iar în ceea ce privește raportarea anuală – pentru 33%.

3. În același timp, pentru primul semestru, 15% dintre partidele politice s-au încadrat în termen, însă au depus rapoartele pe suport de hârtie. În al doilea semestru nu a depus nicio formațiune politică rapoarte pe suport de hârtie. În ceea ce privește raportarea anuală, 8 la sută dintre partide au ales această metodă de raportare – pe suport de hârtie.

Trebuie să menționăm că o parte dintre partidele politice au depus rapoartele financiare cu depășirea termenului. Vorbim despre 8% pentru primul semestru, 18% pentru al doilea semestru și, respectiv, 38% în cazul raportării anuale.

Erori și omisiuni în rapoartele financiare

În procesul de examinare a datelor prezentate de către partidele politice la CEC, Asociația Promo-LEX a identificat numeroase erori și omisiuni, precum: necompletarea rubricilor privind numărul total de membri; raportarea incorectă a cheltuielilor și veniturilor; discrepanțe între datele prezentate în rapoartele generale și cele detaliate; etc.

În cazul a cel puțin 16 partide politice, analiștii Promo-LEX au constatat că nu a fost indicat, în cel puțin unul dintre rapoartele prezentate, numărul total de membri la sfârșitul perioadei de raportare. La fel, șapte partide politice au raportat că dețin sedii, însă nu au prezentat și date despre cheltuielile de locațiune sau întreținere. În cazul a șase formațiuni, situația a fost inversă: au declarat cheltuieli pentru întreținerea sediilor, însă nu și deținerea a unor careva sedii. Două partide au raportat cheltuieli de personal, însă nu și personalul încadrat, iar opt formațiuni politice, deși au raportat numărul de personal, nu au inclus datele în privința cheltuielilor. Potrivit analiștilor Promo-LEX, erorile identificate fie încalcă principiile de transparență, fie nu asigură uniformitatea informațiilor din rapoartele generale cu cea din rapoartele detaliate.

În final, analiștii Promo-LEX au constatat că funcționalitatea SSI „Control Financiar” are un impact considerabil în ceea ce privește respectarea termenelor și a formatului pentru prezentarea de către formațiunile politice a rapoartelor financiare. În același timp, Promo-LEX atenționează că pentru prezentarea tardivă sau neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor sunt prevăzute sancțiuni contravenționale. Totuși, analiștii Promo-LEX susțin că în cazul în care prezentarea rapoartelor peste termenul limită a fost influențată de disfuncționalitățile sistemului SSI „Control financiar”, partidele politice ar trebui să nu fie sancționate.

În perioada 26 iulie 2016 – 31 martie 2025, Asociația Promo-LEX implementează programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). În cadrul acestui proiect, Asociația și-a propus monitorizarea finanțării partidelor politice, în speță, prin prisma observării și estimării costurilor activităților desfășurate de acestea, precum și a raportării finanțelor partidelor către organul mandatat – CEC.

[\[1\]](#) În data de 30 iunie 2023, potrivit datelor de la ASP, erau înregistrate 59 partide politice, inclusiv ex-PPȘ.

[\[2\]](#) În data de 31 decembrie 2023, potrivit datelor de la ASP, erau înregistrate 61 de partide politice, exclusiv ex-PPȘ, care a fost radiat din registrul partidelor politice.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Legislația Republicii Moldova nu protejează persoanele intern strămutate

În fiecare an, pe 20 iunie, este marcată Ziua Mondială a Refugiatului. Această zi este dedicată recunoașterii puterii și curajului persoanelor care au fost forțate să-și părăsească casele pentru a scăpa de războaie, conflicte sau persecuție.

Ziua Mondială a Refugiatului este o oportunitate de a manifesta empatie și înțelegere pentru situația dificilă a refugiaților și persoanelor intern strămutate, atrăgând atenția publicului la milioanele de oameni care trăiesc în astfel de condiții în întreaga lume. Această zi este relevantă și pentru Republica Moldova, dată fiind istoria și realitățile care au afectat țara noastră pe parcursul ultimelor trei decenii.

Republica Moldova a făcut progrese semnificative în domeniul azilului, mai ales după aderarea la Convenția privind statutul

refugiaților din 1951 și adoptarea unei legislații conforme standardelor internaționale. Cu toate acestea, protecția persoanelor intern strămutate rămâne o problemă nerezolvată, iar cifrele oficiale cu privire la aceste persoane lipsesc.

Cea mai mare criză umanitară cu care se confruntă Republica Moldova a început în 1992, în urma războiului de pe Nistru. Conform unor estimări, circa 130.000 de persoane s-au strămutat din raioanele de est ale țării.

Mediul academic și societatea civilă au scos în evidență lipsa garanțiilor de protecție pentru persoanele intern strămutate, evidențiind necesitatea urgentă a adoptării unei legi dedicate acestora. Legea nr. 270 din 18.12.2008^[1] privind azilul în Republica Moldova definește doar conceptul de persoane strămutate și se referă la refugiați din alte țări, fără a aborda specific problemele persoanelor strămutate intern.

Necesitatea adoptării unui cadru normativ cu privire la persoanele intern strămutate este cu atât mai acută, cu cât în stânga Nistrului există un regim *de facto*, care încalcă flagrant drepturile omului. Administrație secesionistă are unul din cele mai rele caziere în domeniul drepturilor omului din Europa, iar persecuțiile din partea structurilor de forță din stânga Nistrului obligă persoanele să părăsească domiciliul lor.

Reieșind din Principiile Directoare ale ONU privind strămutarea internă, recomandăm autorităților naționale să adopte cadrul legal care să reglementeze statutul și să ofere protecție persoanelor intern strămutate în Republica Moldova. Acest cadru normativ trebuie să includă mecanisme clare de protecție și sprijin pentru cei afectați, asigurându-le drepturile și libertățile constituționale.

^[1]

https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/tc_legea_privind

Sinteza ședinței plenare a Parlamentului din 13 și 14 iunie 2024

Ședința plenară a Parlamentului din această săptămână s-a evidențiat prin faptul că s-a desfășurat timp de două zile (13-14 iunie 2024), deși era programat să aibă loc două ședințe distincte. Acest fapt a fost dictat de incidentul care a avut loc în plen în data de 13 iunie, când șapte deputați independenți și neafiliați au blocat tribuna centrală, iar drept rezultat au fost sancționați cu interzicerea participării la cinci ședințe plenare. Amintim că, Asociația Promo-LEX [a chemat deputații](#) să respecte prevederile

Regulamentului Parlamentului, pentru buna desfășurare a procesului legislativ.

În contextul sancțiunii aplicate deputaților, în data de 14 iunie a fost inclus în ordinea de zi proiectul de lege nr. 185 pentru interpretarea unor articole din Regulamentul Parlamentului, autori fiind un grup de deputați PAS. Acesta a fost votat în ambele lecturi, fiind făcute modificări la art. 133 și art.139 din Regulament, care oferă pârghii Serviciului de Protecție și Pază de Stat de a acționa în situații precum cea care a avut loc în data de 13 iunie. În acest sens, Promo-LEX reamintește faptul că pe agenda legislativului se află, la etapa de examinare, proiectul de lege nr. 448 cu privire la statutul, conduita și etica deputatului în Parlament. Proiectul de act normativ a fost înregistrat la data de 6 decembrie 2023, însă a fost consultat public încă în toamna anului 2023. Tot în procedură parlamentară se află și proiectul Codului cu privire la organizarea și funcționarea Parlamentului, iar Promo-LEX a participat la avizarea lui. În concluzie, Asociația consideră necesar și esențial reluarea dezbaterilor și aprobarea ambelor proiecte de lege.

Ordinea de zi pentru ședința din 13 și 14 iunie a însumat 18 și, respectiv, 12 proiecte. Potrivit constatărilor analiștilor Promo-LEX, în continuare, unele acte aferente proiectelor examinate în ședințe, în cele mai frecvente cazuri rapoartele comisiilor și avizele asupra proiectelor, sunt publicate pe pagina web în ziua ședinței, fie în timpul examinării proiectelor sau chiar ulterior votării proiectelor. Transparența decizională a ședinței plenare a fost afectată prin: a) nepublicarea în cazul a șapte proiecte de acte normative (trei proiecte votate în I lectură, trei proiecte votate în lectura a II și un proiect de hotărâre) a actelor aferente (avizele Direcției General Juridice și Guvernului; avizele comisiilor permanente; etc). În cazul a patru proiecte de pe ordinea de zi nu a fost respectat termenul prevăzut pentru prezentarea recomandărilor părților.

Dacă ar fi să estimăm gradul de respectare a transparenței decizionale, luând în calcul și proiectele de acte normative ale căror acte adiționale au fost publicate în timpul ședinței (inclusiv în timpul sau după votarea acestora), transparența decizională ar putea fi considerată afectată în proporție de 58% (11 din 19 proiecte votate).

În final, precizăm că, Parlamentul continuă exercitarea controlului parlamentar prin audierea mai multor rapoarte ale autorităților publice: raportul anual de activitate al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, a rapoartelor Guvernului privind executarea bugetului de stat, a bugetului de asigurări sociale și a fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2023 și a rapoartelor de audit ale Curții de Conturi asupra acestora.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Asociația Promo-LEX cheamă deputații să respecte Regulamentul Parlamentului

Asociația Promo-LEX face apel către deputați să respecte prevederile Regulamentului Parlamentului și să asigure buna desfășurare a procesului legislativ. În sesiunea curentă, Promo-LEX a chemat deja de 4 ori deputații să respecte Regulamentul și etica parlamentară, fiind vizați atât cei din opoziție, cât și din majoritate.

În contextul monitorizării ședinței plenare a legislativului din 13 iunie 2024, experții Promo-LEX au constatat că tribuna Parlamentului a fost blocată în jur de 45 de minute de către un grup de deputați independenți și neafiliați (Marina Tauber, Denis Ulanov, Vasile Bolea, Vadim Fotescu, Irina Lozovan, Reghina Apostolova, Alexandr Nesterovschi). Potrivit art. 132

din Regulamentul Parlamentului se interzice blocarea tribunelor sau crearea unor condiții de imposibilitate a continuării ședinței. Pentru încălcarea acestor prevederi se aplică sancțiuni.

Urmare a blocajului creat, Biroul Permanent s-a convocat în ședință iar ulterior președintele Parlamentului a anunțat că s-a luat decizia de a aplica deputaților vizați sancțiunea cu interzicerea participării la ședințele plenare pentru o durată de cinci ședințe (art. 133 alin. 1 lit. f), după ce inițial le-au fost aplicate alte sancțiuni mai blânde prevăzute de Regulament. Pentru aplicarea sancțiunii prevăzută la art. 133 alin. 1 lit. f) au votat 57 de deputați. Remarcăm că, este pentru prima dată de la începutul legislaturii curente când este aplicată o sancțiune atât de severă.

Promo-LEX atrage atenția că Regulamentul Parlamentului prevede la art. 133 alin. (2¹) că deputatul este obligat să se conformeze cerințelor președintelui ședinței sau deciziei Parlamentului și să execute benevol sancțiunile aplicate. Totodată, potrivit art. 133 alin. 6 din Regulament, deputatul sancționat cu interzicerea participării la ședințele plenare pierde indemnizația și 10% din salariu pentru fiecare ședință, începând cu ziua următoare celei în care a fost aplicată sancțiunea, dar nu mai mult de 75% din salariu.

De asemenea, Asociația Promo-LEX atenționează asupra comportamentului inacceptabil al unor deputați care au proferat în cadrul ședinței plenare insulte și acuzații grave în adresa altor deputați. Astfel de acțiuni nu doar că sunt nepotrivite pentru forul legislativ, dar subminează și încrederea populației în instituția parlamentară și în respectul pentru democrație și diversitatea opiniei. Este esențial ca membrii Parlamentului să manifeste respect reciproc și să-și îndeplinească responsabilitățile într-un mod profesional și respectuos, în conformitate cu valorile și principiile democrației.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827